ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΕΣ ΔΙΕΘΝΩΣ 2020 ΕΛΛΑΔΑ

Συνοπτική Παρουσίαση

Σύμφωνα με το Σύνταγμα, η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και η λατρεία επιτρέπεται ελεύθερα, με κάποιους περιορισμούς. Επίσης, το Σύνταγμα δέχεται την Ελληνική Ορθόδοξη Θρησκεία ως την «επικρατούσα θρησκεία». Στις 7 Οκτωβρίου, ένα εφετείο στην Αθήνα εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία το πολιτικό κόμμα της Χρυσής Αυγής, το οποίο κατά κανόνα χαρακτηρίζεται ως νεοναζιστικό κόμμα, συνιστά εγκληματική οργάνωση και έκρινε επτά από τα 18 ηγετικά στελέχη του ένοχα για διεύθυνση εγκληματικής οργάνωσης. Το δικαστήριο έκρινε ότι τα μέλη της Χρυσής Αυγής ευθύνονταν για μια σειρά σωματικών και λεκτικών επιθέσεων από το 2012 εναντίον ατόμων που εκλαμβάνονταν ως ξένοι, μεταξύ των οποίων Μουσουλμάνοι αιτούντες άσυλο και Εβραίοι. Στις 29 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση εξέδωσε νέα προγράμματα σπουδών για το μάθημα των θρησκευτικών προκειμένου να συμμορφωθεί με την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας (ΣτΕ) του 2019 σύμφωνα με την οποία τα προγράμματα σπουδών που ήταν τότε σε εφαρμογή αδυνατούσαν να «αναπτύξουν μια Ορθόδοξη Χριστιανική συνείδηση στους μαθητές», όπως υπαγορεύεται από το Σύνταγμα. Στις αλλαγές και προσαρμογές περιλαμβάνονταν η αφαίρεση θεμάτων που δεν αφορούν την Ελληνορθόδοξη πίστη και η εισαγωγή νέου υλικού. Η νομοθεσία που εγκρίθηκε στις 20 Ιανουαρίου κατάργησε την απαίτηση για την αναγραφή του θρησκεύματος και της εθνικότητας των μαθητών γυμνασίων και λυκείων στα απολυτήρια, σε συνέχεια των σχετικών αποφάσεων του 2019 από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα και το Συμβούλιο Επικρατείας, το ανώτερο διοικητικό δικαστήριο του κράτους. Στις 25 Ιουνίου, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) έκρινε ότι η ελληνική πολιτεία είχε παραβιάσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), ως προς το δικαίωμα μη κοινοποίησης των θρησκευτικών πιστεύω, επειδή ένα ληξιαρχείο είχε σημειώσει σε μια ληξιαρχική πράξη γέννησης ότι το όνομα του παιδιού είχε προέλθει από πράξη ονοματοδοσίας και όχι από βάπτιση. Στις 18 Ιουνίου, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η ελληνική πολιτεία όφειλε σε μια μουσουλμάνα χήρα 51.000 ευρώ ($62.600) για την εφαρμογή της «Σαρία ενάντια στις επιθυμίες του εκλιπόντος συζύγου της». Στη διάρκεια του έτους, οι ελληνικές αρχές ενέκριναν την ανέγερση διάφορων χώρων λατρείας, συμπεριλαμβανομένων ενός τεμένους, μιας Αίθουσας Βασιλείας των Μαρτύρων του Ιεχωβά και ενός ναού της Κοπτορθόδοξης Εκκλησίας της Αιγύπτου. Εξέδωσαν επίσης 14 άδειες για νέους ευκτήριους οίκους ή χώρους λατρείας που αφορούσαν διάφορα χριστιανικά θρησκεύματα, καθώς και πέντε άδειες για ισλαμικούς ευκτήριους οίκους. Στις 2 Νοεμβρίου, εγκαινιάστηκε το πρώτο τέμενος στην Αθήνα χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση. Στις 25

Ιουνίου, οι αρχές σφράγισαν και έκλεισαν ένα τέμενος που λειτουργούσε χωρίς σχετική άδεια στον Πειραιά. Ένα αστικό δικαστήριο ενέκρινε επίσης την καταχώριση μιας προτεσταντικής ομάδας ως θρησκευτικό νομικό πρόσωπο. Τον Απρίλιο, τα μέσα ενημέρωσης μετέδωσαν ότι ο Αρχιεπίσκοπος της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας απηύθυνε επιστολή στον Πρωθυπουργό, δηλώνοντας την αντίθεσή του στα σχέδια της κυβέρνησης να επιτρέπεται η προσέλευση σε όλους τους ευκτήριους οίκους για ατομική λατρεία σε περιορισμένο αριθμό πιστών, αλλά να μην επιτρέπεται η τέλεση λειτουργιών λόγω του COVID-19. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, καθώς και οι υπόλοιπες θρησκευτικές ομάδες, τήρησαν όλους τους κρατικούς περιορισμούς στη διάρκεια του έτους. Στις 27 Ιανουαρίου, ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης παρευρέθη στις εκδηλώσεις μνήμης για την 75η επέτειο της απελευθέρωσης του στρατοπέδου συγκέντρωσης Άουσβιτς-Μπιρκενάου και έγινε ο πρώτος Έλληνας πρωθυπουργός που επισκέφτηκε το πρώην στρατόπεδοσυγκέντρωσης. Σύμφωνα με τους ηγέτες της Εβραϊκής κοινότητας, η κυβέρνηση συνέχισε να στηρίζει την Εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης στις προσπάθειές της να ανακτήσει τα πρωτότυπα αρχεία της, τα οποία ανακαλύφθηκαν από σοβιετικά στρατεύματα σε ένα κάστρο της Κάτω Σιλεσίας (Γερμανία), μετά την ήττα της Γερμανίας, και τα οποία μεταφέρθηκαν στη συνέχεια στη Μόσχα.

Στα μέσα ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, συνεχίστηκαν οι άμεσοι και έμμεσοι συσχετισμοί των Εβραίων με θεωρίες συνωμοσίας για την παγκόσμια επικράτηση των Εβραίων. Τον Ιανουάριο, το Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο (ΚΙΣ) εξέδωσε δήλωση που διαμαρτυρόταν για ένα πολιτικό σκίτσο που απεικόνιζε την είσοδο του στρατοπέδου συγκέντρωση Άουσβιτς και τασσόταν κατά της κατάργησης της προστασίας της πρώτης κατοικίας από κατάσχεση μετά τις 30 Απριλίου. ΤΟ ΚΙΣ αποκάλεσε το σκίτσο απαράδεκτο επειδή ευτέλιζε ένα σύμβολο τρόμου. Η εφημερίδα που δημοσίευσε το σκίτσο χαρακτήρισε την αντίδραση της Εβραϊκής κοινότητας «δικαιολογημένη», δηλώνοντας ότι δεν είχε πρόθεση να ευτελίσει ή να αρνηθεί το Ολοκαύτωμα. Συνεχίστηκαν και φέτος τα περιστατικά βανδαλισμού θρησκευτικών ιδιοκτησιών, με αντισημιτικά γκράφιτι που γράφτηκαν με σπρέι στις ιστορικές συναγωγές Τρικάλων και Λάρισας, στα Εβραϊκά νεκροταφεία της μητροπολιτικής Αθήνας, της Ρόδου και της Θεσσαλονίκης, καθώς και στα μνημεία του Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, τη Λάρισα και τη Δράμα. Η αστυνομία συνέλαβε έναν ύποπτο για πράξεις βανδαλισμού Εβραϊκών χώρων στη Λάρισα και έναν ακόμα για τον βανδαλισμό στη Δράμα. Επίσης, βάνδαλοι βεβήλωσαν ένα παλαιό τέμενος στα Τρίκαλα, ενώ σημειώθηκαν δεκάδες περιστατικά βανδαλισμού Ελληνορθόδοξων εκκλησιών στη Θεσσαλονίκη, τη Λέσβο, την Κρήτη, τη Σάμο, την Ξάνθη και τη Ροδόπη.

Ο Πρέσβης των ΗΠΑ, αξιωματούχοι που επισκέφθηκαν τη χώρα και άλλοι εκπρόσωποι της πρεσβείας και του γενικού προξενείου συναντήθηκαν με αξιωματούχους του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, συμπεριλαμβανομένων της Υπουργού και του Γενικού Γραμματέα Θρησκευμάτων, αξιωματούχων του Υπουργείου Εξωτερικών και διοικητές. Συνέχισαν τις συζητήσεις για τη δυνατότητα των μειονοτικών θρησκευτικών κοινοτήτων να ιδρύουν οίκους λατρείας και τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες που επηρεάζουν τόσο τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης όσο και τους Μουσουλμάνους μετανάστες. Στο πλαίσιο συναντήσεων με κρατικούς αξιωματούχους και θρησκευτικούς ηγέτες, συμπεριλαμβανομένου του επικεφαλής της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, αξιωματούχοι της κυβέρνησης των ΗΠΑ εξέφρασαν ανησυχία για τις αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές πράξεις και ρητορικές, καθώς και για τις επιθέσεις σε Ορθόδοξες εκκλησίες. Στις 29 Σεπτεμβρίου, ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ, ο Πρέσβης, η Γενική Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη και άλλοι αξιωματούχοι της πρεσβείας επισκέφθηκαν το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης. Στις 9 Ιουλίου, ο Πρέσβης συζήτησε με διάφορους ηγέτες και αξιωματούχους την υλοποίηση του νέου Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη. Στις 7 Οκτωβρίου, ο Πρέσβης συναντήθηκε με τον Πρόεδρο του ΚΙΣ Δαυίδ Σαλτιέλ για να συζητήσουν τη νομοθεσία που απαιτείται για την ανέγερση του Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος και την επιστροφή των αρχείων από τη Ρωσία στην Εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης η οποία καθυστερεί.

Ενότητα 1. Θρησκευτική Δημογραφία

Η κυβέρνηση των ΗΠΑ υπολογίζει ότι ο πληθυσμός της χώρας ανέρχεται σε 10,6 εκατομμύρια (εκτίμηση στα μέσα του 2020). Σύμφωνα με δημοσκοπήσεις, 81%-90% δηλώνουν Ελληνορθόδοξοι Χριστιανοί, 4%-15% άθεοι και 2% Μουσουλμάνοι.

Στη Θράκη, ζουν περίπου 140.000 Μουσουλμάνοι, σύμφωνα με κρατικές πηγές που βασίζονται σε στοιχεία του 2011. Πρόκειται σε μεγάλο βαθμό για απογόνους της επίσημα αναγνωρισμένης, από τη Συνθήκη της Λωζάνης του 1923, Μουσουλμανικής μειονότητας. Σύμφωνα με μελέτη του Pew Research Center που δόθηκε στη δημοσιότητα τον Νοέμβριο του 2017, άλλοι 520.000 Μουσουλμάνοι - ως επί το πλείστον αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και άλλοι μετανάστες από τη Νοτιοανατολική Ευρώπη, τη Νότια και Νοτιοανατολική Ασία, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική - κατοικούν σε όλη τη χώρα, συγκροτώντας κοινότητες ανάλογα με τη χώρα προέλευσής του ή σε εγκαταστάσεις υποδοχής. Σύμφωνα με κρατικές πηγές, οι μισοί περίπου κατοικούν στην Αθήνα.

Στα μέλη θρησκευτικών κοινοτήτων που συνολικά ανέρχονται σε λιγότερο από 5% του πληθυσμού περιλαμβάνονται οι Ορθόδοξοι Παλαιοημερολογίτες, οι Καθολικοί, οι Προτεστάντες, οι Μάρτυρες του Ιεχωβά, οι Εβραίοι, οι οπαδοί αρχαίων ελληνικών πολυθεϊστικών θρησκειών, οι Σαϊεντολόγοι, οι Μπαχάι, τα μέλη της Εκκλησίας του Ιησού Χριστού των Αγίων των Τελευταίων Ημερών (Μορμόνοι), οι Σιχ, οι Αντβεντιστές της Έβδομης Ημέρας, οι Βουδιστές και τα μέλη της Διεθνούς Ενώσεως για τη Συνειδητοποίηση του Κρίσνα (λάτρεις του Χάρε Κρίσνα). Ανεξάρτητες πηγές και τα μέσα ενημέρωσης εκτιμούν ότι οι Αιθίοπες Ορθόδοξοι ανέρχονται σε 2.500 άτομα και οι Ασσύριοι σε λιγότερους από 1.000. Ο Αρχιεπίσκοπος Ορθόδοξων Αρμενίων, σε συνέντευξή του το 2018, ανέφερε ότι υπολογίζει τους Αρμένιους Ορθόδοξους που ζουν στη χώρα σε 100.000.

Ενότητα 2. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκεύματος από το Κράτος

Νομικό Πλαίσιο

Το Σύνταγμα αναγνωρίζει την Ελληνορθόδοξη Θρησκεία ως την «επικρατούσα θρησκεία», αναφέρει ότι η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαραβίαστη και επιτρέπει ελεύθερα τη λατρεία, υπό την προστασία του νόμου, με κάποιους περιορισμούς. Το Σύνταγμα απαγορεύει τον «προσηλυτισμό», ο οποίος ορίζεται από τη νομοθεσία ως οποιαδήποτε άμεση ή έμμεση προσπάθεια διείσδυσης στη θρησκευτική συνείδηση άλλου και με σκοπό τη μεταβολή της, που γίνεται όμως με μέσα αθέμιτα ή ανήθικα ή με κατάχρηση της απειρίας, της εμπιστοσύνης, της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας ή της αφέλειας του άλλου. Το Σύνταγμα απαγορεύει κάθε θρησκευτική λειτουργία που «διαταράσσει τη δημόσια τάξη ή προσβάλλει τα χρηστά ήθη». Επίσης, επιτρέπει στους εισαγγελείς να κατάσχουν έντυπα που «προσβάλλουν τον Χριστιανισμό» ή άλλες «γνωστές θρησκείες». Ο νόμος ορίζει ποινές φυλάκισης έως δύο ετών σε άτομα που επιχειρούν με κακόβουλο τρόπο να αποτρέψουν ή που διακόπτουν από πρόθεση

μια θρησκευτική συνάθροιση με σκοπό τη λατρεία ή τη θρησκευτική λειτουργία, καθώς και για άτομα που επιδίδονται σε «υβριστικές πράξεις» σε εκκλησία ή χώρο λατρείας. Τροπολογία του ποινικού κώδικα του 2019 κατάργησε τους νόμους που ποινικοποιούσαν την κακόβουλη βλασφημία και την καθύβριση θρησκεύματος. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, ένας από τους στόχους της δημόσιας παιδείας είναι «η ανάπτυξη της θρησκευτικής συνείδησης των πολιτών». Οι Ελληνορθόδοξοι ιερείς και οι διορισμένοι από την Πολιτεία μουφτήδες και ιμάμηδες στη Θράκη λαμβάνουν τους μισθούς τους από την ελληνική Πολιτεία.

Το Σύνταγμα ορίζει ότι οι λειτουργοί όλων των γνωστών θρησκειών υπόκεινται στην ίδια εποπτεία της Πολιτείας και στις ίδιες υποχρεώσεις έναντι του

κράτους, όπως και οι λειτουργοί της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας. Αναφέρει ότι κανένας δεν μπορεί, εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων, να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους.

Η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία, η Εβραϊκή κοινότητα και η Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης αναγνωρίζονται, επί πολλά έτη, ως επίσημα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου. Η Καθολική Εκκλησία, η Αγγλικανική Εκκλησία, δύο Ευαγγελικές Χριστιανικές ομάδες και η Αιθιοπική Ορθόδοξη Εκκλησία, η Κοπτορθόδοξη Εκκλησία, η Εκκλησία των Ορθόδοξων Αρμενίων και η Ορθόδοξη Εκκλησία των Ασσυρίων αναγνωρίστηκαν ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα με νόμο του 2014. Ο ίδιος νόμος προβλέπει επίσης διαδικασία με την οποία και άλλες ομάδες μπορούν να ζητήσουν να αναγνωριστούν ως «θρησκευτικά νομικά πρόσωπα» αστικού δικαίου.

Η διαδικασία αναγνώρισης περιλαμβάνει την υποβολή αίτησης στο αρμόδιο αστικό δικαστήριο, την κατάθεση εγγράφων που αποδεικνύουν ότι η ομάδα έχει «τελετουργικές πράξεις φανερές στο κοινό, χωρίς κρυφά δόγματα», την υποβολή ενός καταλόγου με 300 υπογραφές μελών που δεν συμμετέχουν σε άλλες θρησκευτικές ομάδες, αποδείξεις ότι υπάρχει θρησκευτικός λειτουργός, ο οποίος βρίσκεται νόμιμα στη χώρα και διαθέτει τα απαραίτητα προσόντα, και ότι οι πρακτικές της ομάδας δεν συνιστούν απειλή για τη δημόσια τάξη. Από τη στιγμή που ένα αστικό δικαστήριο αναγνωρίσει μια ομάδα, αποστέλλει γνωστοποίηση στη Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων. Σύμφωνα με τη νομοθεσία, όλοι οι θρησκευτικοί λειτουργοί των γνωστών θρησκειών και τα επίσημα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα, συμπεριλαμβανομένης της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, των μουφτείων της Θράκης και των Εβραϊκών κοινοτήτων, πρέπει να καταχωρούνται στην ηλεκτρονική βάση δεδομένων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Ο νόμος προβλέπει και μία δεύτερη διαδικασία αναγνώρισης από το κράτος: οποιαδήποτε θρησκευτική ομάδα διαθέτει τουλάχιστον μία έγκυρη άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου ή χώρου λατρείας θεωρείται «γνωστή θρησκεία» και, ως εκ τούτου, προστατεύεται από τη νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένων φοροαπαλλαγών για την ακίνητη περιουσία που χρησιμοποιείται για θρησκευτικούς σκοπούς. Οι όροι «ευκτήριος οίκος» και «χώρος λατρείας» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά: εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια μιας θρησκευτικής ομάδας να ορίσει τον όρο που προτιμά. Για τη χορήγηση άδειας ευκτήριου οίκου, οι απαιτήσεις για τον αριθμό των μελών διαφέρουν από τις απαιτήσεις που ισχύουν για τα θρησκευτικά νομικά πρόσωπα. Οι κατά τόπους Πολεοδομικές υπηρεσίες, που είναι υπεύθυνες για την παρακολούθηση και την τήρηση των διατάξεων περί δημόσιας υγείας και ασφάλειας, πιστοποιούν ότι

οι εγκαταστάσεις που προορίζονται να λειτουργήσουν ως χώρος λατρείας πληρούν τα αναγκαία πρότυπα. Μετά την έγκριση της Πολεοδομίας, η θρησκευτική ομάδα πρέπει να υποβάλει φάκελο, μαζί με περιγραφές των βασικών αρχών και των βασικών τελετουργικών πράξεών της, καθώς και βιογραφικό σημείωμα του θρησκευτικού λειτουργού ή ηγέτη της, στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων για την τελική έγκριση. Η αίτηση για τη χορήγηση άδειας ευκτήριου οίκου ή χώρου λατρείας πρέπει να φέρει την υπογραφή τουλάχιστον πέντε μελών της ομάδας. Οι ηγέτες θρησκευτικής ομάδας που έχουν υποβάλει αίτηση για άδεια ευκτήριου οίκου πρέπει να είναι Έλληνες πολίτες, πολίτες κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή να διαμένουν νόμιμα στη χώρα και να διαθέτουν κάποια επαγγελματικά προσόντα, συμπεριλαμβανομένης σχετικής εκπαίδευσης και εμπειρίας. Για κάθε χώρο λατρείας με φυσική παρουσία απαιτείται ξεχωριστή άδεια.

Μια θρησκευτική ομάδα που έχει αναγνωριστεί ως θρησκευτικό νομικό πρόσωπο μπορεί να μεταβιβάζει περιουσιακά στοιχεία και να διαχειρίζεται ευκτήριους οίκους ή χώρους λατρείας, ιδιωτικά σχολεία, φιλανθρωπικά ιδρύματα και άλλους μη κερδοσκοπικούς φορείς. Κάποιες θρησκευτικές ομάδες επέλεξαν να συνεχίζουν να αναγνωρίζονται ως μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί της κοινωνίας των πολιτών, σύμφωνα με δικαστικές αποφάσεις που είχαν εκδοθεί πριν τον νόμο του 2014. Σύμφωνα με αυτό το καθεστώς, οι θρησκευτικές ομάδες μπορούν να διαχειρίζονται ευκτήριους οίκους και να απολαμβάνουν φοροαπαλλαγές για την ακίνητη περιουσία τους, αλλά μπορεί να αντιμετωπίζουν διαχειριστικές και δημοσιονομικές δυσχέρειες όσον αφορά τη μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων και τη λειτουργία ιδιωτικών σχολείων, φιλανθρωπικών ιδρυμάτων και άλλων μη κερδοσκοπικών φορέων.

Όλες οι αναγνωρισμένες θρησκευτικές ομάδες υπόκεινται σε φόρο ακίνητης περιουσίας όσον αφορά ακίνητα που χρησιμοποιούνται για μη θρησκευτικούς σκοπούς. Τα ακίνητα που χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για θρησκευτικούς σκοπούς εξαιρούνται από τη φορολογία, καθώς και από την καταβολή δημοτικών τελών, για τις ομάδες που αναγνωρίζονται ως θρησκευτικά νομικά πρόσωπα ή «γνωστές θρησκείες».

Η νομοθεσία επιτρέπει στις θρησκευτικές κοινότητες που δεν έχουν αναγνωριστεί ως νομικά πρόσωπα να εμφανίζονται ενώπιον διοικητικών και αστικών δικαστηρίων ως ενάγοντες ή εναγόμενοι.

Η Συνθήκη της Λωζάνης του 1923 παρέχει στην αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης το δικαίωμα να διατηρεί τεμένη και κοινωνικές και φιλανθρωπικές οργανώσεις (*βακούφια*). Σύμφωνα με νόμο του 1991, η κυβέρνηση, ύστερα από διαβούλευση με επιτροπή ηγετών της Μουσουλμανικής κοινότητας, διορίζει τρεις μουφτήδες στη Θράκη με δεκαετή

θητεία και δυνατότητα παράτασής της. Ο ίδιος νόμος επιτρέπει επίσης σε αξιωματούχους της περιφέρειας να διορίζουν προσωρινούς μουφτήδες μέχρι να συγκληθεί η προαναφερθείσα επιτροπή. Ο νόμος ορίζει ότι οι επίσημοι μουφτήδες στη Θράκη πρέπει να ζητούν εξουσιοδοτημένη συναίνεση όλων των μερών για τη διευθέτηση οικογενειακών ζητημάτων με τη Σαρία. Χωρίς την εξουσιοδοτημένη συναίνεση όλων των μερών, τα οικογενειακά ζητήματα υπάγονται στη δικαιοδοσία των αστικών δικαστηρίων. Ο νόμος ορίζει επίσης ότι το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων αναλαμβάνει όλα τα λειτουργικά έξοδα των μουφτείων της Θράκης, υπό την εποπτεία της Γενικής Διεύθυνσης Χρηματοοικονομικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομίας.

Ο νόμος θεσπίζει το δικαίωμα ενός ατόμου να επιλέγει τον τόπο της ταφής ή αποτέφρωσής του και απαιτεί να αναφέρονται λεπτομερώς αυτές οι πληροφορίες στο πιστοποιητικό θανάτου. Με την παρουσία συμβολαιογράφου, τα άτομα έχουν το δικαίωμα να ορίζουν τον τόπο και τον τρόπο της κηδείας υπό προϋποθέσεις που τηρούν τη δημόσια τάξη, την υγιεινή ή την ηθική δεοντολογία, καθώς και ένα άτομο που θα είναι υπεύθυνο για την εκτέλεση των επιθυμιών τους στο θέμα της κηδείας.

Η νομοθεσία επιτρέπει τη σφαγή ζώων σύμφωνα με τους κανόνες halal και kosher στα σφαγεία αλλά όχι σε ιδιωτικές κατοικίες ή δημόσιους χώρους.

Η κατ' οίκον εκπαίδευση των παιδιών δεν επιτρέπεται. Ο νόμος απαιτεί όλα τα παιδιά να παρακολουθούν 11 έτη υποχρεωτικής εκπαίδευσης σε κρατικά ή ιδιωτικά σχολεία, συμπεριλαμβανομένων δύο ετών υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης, σύμφωνα με το επίσημο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Η διδασκαλία των θρησκευτικών, που περιλαμβάνει κυρίως διδασκαλία της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, , εμπεριέχεται στο σχολικό πρόγραμμα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει έξι τάξεις, ενώ η δευτεροβάθμια εκπαίδευση τρεις τάξεις γυμνασίου και τρεις τάξεις λυκείου. Οι μαθητές μπορούν να πάρουν απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών, εφόσον ο γονέας ή κηδεμόνας τους υποβάλει σχετική αίτηση, κάνοντας επίκληση λόγων θρησκευτικής συνείδησης, σύμφωνα με τους νέους κανονισμούς υπουργικής απόφασης η οποία εκδόθηκε στη διάρκεια του έτους. Οι μαθητές με απαλλαγή μπορούν να παρακολουθούν άλλα μαθήματα τις αντίστοιχες ώρες. Σύμφωνα με νομοθεσία που ψηφίστηκε στη διάρκεια του έτους, τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν θα αναγράφουν πλέον το θρήσκευμα και την εθνικότητα των μαθητών στα απολυτήρια.

Ο νόμος προβλέπει την προαιρετική Ισλαμική θρησκευτική διδασκαλία για την αναγνωρισμένη Μουσουλμανική μειονότητα στα δημόσια σχολεία της Θράκης

και την προαιρετική Καθολική θρησκευτική διδασκαλία στα δημόσια σχολεία της Τήνου και της Σύρου. Επίσης,περιλαμβάνει διατάξεις που διευκολύνουν την πρόσληψη και την παραμονή στα σχολεία θρησκευτικών διδασκάλων για αυτά τα προαιρετικά μαθήματα.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οποιαδήποτε εκπαιδευτική μονάδα με λιγότερους από εννέα μαθητές πρέπει προσωρινά να αναστέλλει τη λειτουργία της, ενώ οι μαθητές θα παραπέμπονται σε γειτονικά σχολεία.

Ο νόμος προβλέπει δικαιολογημένες απουσίες για τους Μουσουλμάνους μαθητές στο δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο για τις ημέρες των εορτών Ιντ αλ-φιτρ (Eid al-Fitr) και Κουρμπάν Μπαϊράμ (Eid al-Adha) καθώς και την επόμενη ημέρα.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία, οι γονείς δύνανται να στείλουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά θρησκευτικά σχολεία. Στη χώρα λειτουργούν Ορθόδοξα, Καθολικά και Εβραϊκά σχολεία. Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης, η Πολιτεία λειτουργεί συμβατικά δίγλωσσα σχολεία στη Θράκη. Στα δίγλωσσα σχολεία τα μαθήματα διδάσκονται στα Ελληνικά και στα Τουρκικά, ενώ ο αριθμός τους μπορεί να ποικίλλει ανάλογα με τον αριθμό των εγγεγραμμένων μαθητών, με ελάχιστο αριθμό τους εννέα μαθητές ανά σχολείο.

Υπάρχουν δύο Ισλαμικά θρησκευτικά σχολεία στη Θράκη, για τις τάξεις 7-12. Επιπλέον, οι Μουσουλμάνοι μαθητές της Θράκης που επιθυμούν να μελετήσουν το Κοράνι δύνανται να παρακολουθούν θρησκευτικά σε τεμένη μετά τη λήξη των κανονικών μαθημάτων.

Η νομοθεσία θέτει κάθε χρόνο στη διάθεση των μαθητών της αναγνωρισμένης Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης το 0,5% του συνολικού αριθμού των θέσεων εισαγωγής στα πανεπιστήμια και στα τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, αλλά και στις προσλήψεις επί του συνόλου των δημοσίων υπαλλήλων. Ομοίως, το 2% των σπουδαστών που εισάγονται στην εθνική σχολή πυροσβεστών και την πυροσβεστική ακαδημία θα πρέπει να προέρχονται από τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης.

Αντί για την υποχρεωτική εννεάμηνη ελάχιστη στρατιωτική θητεία που ισχύει για τους άνδρες, η νομοθεσία προβλέπει εναλλακτικές μορφές στράτευσης για θρησκευτικούς αντιρρησίες συνείδησης, οι οποίοι υποχρεούνται να εργάζονται σε κρατικά νοσοκομεία ή σε δημοτικές και δημόσιες υπηρεσίες στο πλαίσιο εναλλακτικής θητείας συνολικής διάρκειας 15 μηνών. Σύμφωνα με τροπολογία νομοθεσίας για τους αντιρρησίες συνείδησης η οποία ψηφίστηκε το 2019, επιτρέπεται η μεγαλύτερη εμπλοκή της πολιτικής διοίκησης στην αξιολόγηση των αιτήσεων αντιρρησιών συνείδησης. Η τροπολογία καταργεί τη δικαιοδοσία του Υπουργού Άμυνας να αναστείλει την εφαρμογή των διατάξεων για τους

αντιρρησίες συνείδησης σε περίοδο πολέμου, απαιτεί από το κράτος να καλύπτει τις δαπάνες μετακίνησης των αντιρρησιών συνείδησης, παρέχει πρόσθετη γονική άδεια πέντε ημερών ανά τέκνο στους αντιρρησίες συνείδησης που είναι πατέρες, προστατεύει την επιστροφή των αντιρρησιών συνείδησης στην προηγούμενη εργασία τους μετά την εκτέλεση της εναλλακτικής θητείας τους, μειώνει κατά δύο έτη (από 35 σε 33) την ηλικία μετά την οποία ένας αντιρρησίας συνείδησης μπορεί να εξαγοράσει το μεγαλύτερο μέρος της εναλλακτικής θητείας του και μειώνει από 40 σε 20 ημέρες την περίοδο μετά την οποία οι αντιρρησίες συνείδησης είναι επιλέξιμοι για να εξαγοράσουν το υπόλοιπο της θητείας τους.

Σύμφωνα με τον κοινώς αποκαλούμενο «αντιρατσιστικό νόμο», άτομα ή νομικά πρόσωπα που καταδικάζονται για προτροπή στη βία, διακρίσεις ή μίσος λόγω θρησκείας, μεταξύ άλλων χαρακτηριστικών, υπόκεινται σε ποινές φυλάκισης από τρεις μήνες μέχρι τρία χρόνια και σε πρόστιμο από 5.000 έως 20.000 ευρώ ($6.100 έως $24.500). Καταδικασθέντες για άλλα αδικήματα, στα οποία προέβησαν λόγω θρησκευτικού μίσους, υπόκεινται σε επιπλέον ποινές που μπορεί να είναι από έξι μήνες έως τρία χρόνια και στην καταβολή διπλάσιων προστίμων. Η νομοθεσία ποινικοποιεί την επιδοκιμασία, τον ευτελισμό ή την κακόβουλη άρνηση του Ολοκαυτώματος και των «εγκλημάτων του Ναζισμού», εάν η συγκεκριμένη συμπεριφορά προτρέπει στη βία ή στο μίσος ή αν αντιμετωπίζει απειλητικά ή προσβλητικά κάποιες ομάδες ατόμων.

Ο νόμος απαιτεί από όλους τους δημόσιους υπαλλήλους, συμπεριλαμβανομένων των μελών του υπουργικού συμβουλίου και του κοινοβουλίου, να ορκίζονται πριν από την ανάληψη των καθηκόντων τους. Τα άτομα είναι ελεύθερα να δώσουν θρησκευτικό ή πολιτικό όρκο ανάλογα με τις πεποιθήσεις τους.

Η Ελλάδα είναι μέλος του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα.

Κυβερνητικές Πρακτικές

Η ποινική δίκη 69 μελών και υποστηρικτών του κόμματος της Χρυσής Αυγής (ΧΑ), συμπεριλαμβανομένων 18 πρώην βουλευτών του, ολοκληρώθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου. Στις 7 Οκτωβρίου, ένα εφετείο στην Αθήνα εξέδωσε απόφαση σύμφωνα με την οποία το πολιτικό κόμμα της Χρυσής Αυγής, το οποίο κατά κανόνα χαρακτηρίζεται ως νεοναζιστικό κόμμα, συνιστά εγκληματική οργάνωση και έκρινε επτά από τα 18 ηγετικά στελέχη του ένοχα για διεύθυνση και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Στις 14 Οκτωβρίου, το δικαστήριο καταδίκασε καθένα από τα εν λόγω επτά άτομα σε ποινή φυλάκισης 13,5 ετών. Ακόμα έξι κατηγορούμενοι, που κρίθηκαν ένοχοι από το δικαστήριο για συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση, καταδικάστηκαν σε ποινή φυλάκισης

πέντε έως επτά ετών. Συνολικά, το δικαστήριο επέβαλε ποινές φυλάκισης άνω των 500 ετών σε 57 κατηγορούμενους που καταδικάστηκαν για φόνο, επίθεση, οπλοκατοχή, καθώς και λειτουργία ή συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Το δικαστήριο έκρινε ότι τα μέλη της Χρυσής Αυγής διέπραξαν μια σειρά σωματικών και λεκτικών επιθέσεων εναντίον ατόμων που εκλαμβάνονταν ως ξένοι, μεταξύ των οποίων Μουσουλμάνοι και Εβραίοι, οι οποίες συνεχίστηκαν και μετά την είσοδο του κόμματος στο Κοινοβούλιο το 2012. Σύμφωνα με τα μέσα ενημέρωσης, το επιφανές μέλος της Χρυσής Αυγής Χρήστος Παππάς αρνήθηκε να παραδοθεί στις αρχές και μέχρι τα τέλη του έτους διέφευγε της σύλληψής του. Άλλο ένα ηγετικό στέλεχος του κόμματος, ο Γιάννης Λαγός, απέφυγε τη φυλάκιση μέχρι το τέλος του έτους καθώς, ως μέλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, έχαιρε ασυλίας από την ποινική δίωξη. Η εξέταση της ασυλίας του ήταν υπό εξέταση από το ελληνικό Κοινοβούλιο μέχρι το τέλος του έτους.

Στις 2 Νοεμβρίου, εγκαινιάστηκε το πρώτο τέμενος στην Αθήνα, χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση. Λόγω της πανδημίας του COVID-19 και των γενικών απαγορεύσεων που επιβλήθηκαν την άνοιξη και το φθινόπωρο, οι περιορισμοί που τέθηκαν από την πολιτεία επέτρεπαν τη συμμετοχή έως και εννέα ατόμων στην πρωινή προσευχή. Τα επίσημα εγκαίνια του τεμένους με τη συμμετοχή της κυβέρνησης αναβλήθηκαν, εν αναμονή της άρσης των περιορισμών λόγω του COVID-19.

Στις 29 Φεβρουαρίου, το κρατικό Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΙΚΠ) εξέδωσε νέα προγράμματα σπουδών για το μάθημα των Θρησκευτικών στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προκειμένου να υπάρξει συμμόρφωση προς την απόφαση του Συμβουλίου Επικρατείας (ΣτΕ) του 2019, σύμφωνα με την οποία τα προηγούμενα προγράμματα σπουδών δεν «ανέπτυσσαν μια Ορθόδοξη Χριστιανική συνείδηση στους μαθητές», όπως υπαγορεύεται από το Σύνταγμα. Σύμφωνα με την απόφαση, το μάθημα των Θρησκευτικών που παρακολουθούσαν οι Ελληνορθόδοξοι μαθητές είχε περισσότερο κοινωνιολογικό παρά θρησκευτικό χαρακτήρα και δεν πληρούσε τη συνταγματική απαίτηση για την ανάπτυξη θρησκευτικής συνείδησης στους μαθητές. Οι μη Ελληνορθόδοξοι μαθητές μπορούσαν να ζητήσουν και να λάβουν απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών.

Στις 8 Αυγούστου, του Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων εξέδωσε νέες εγκυκλίους που διευκρίνιζαν ότι οι μαθητές μπορούσαν να πάρουν απαλλαγή από το μάθημα των Θρησκευτικών για λόγους «θρησκευτικής συνείδησης» αντί να υποχρεώνονται να δηλώσουν ότι «δεν είναι Χριστιανοί Ορθόδοξοι πιστοί». Στις 20 Ιανουαρίου, το Κοινοβούλιο ψήφισε

νόμο που ορίζει πως στα απολυτήρια των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν θα πρέπει να αναγράφεται το θρήσκευμα ή η εθνικότητά τους, σε συμμόρφωση με σχετική απόφαση του 2019 από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάνης, η Πολιτεία συνέχισε να λειτουργεί δίγλωσσα δημόσια σχολεία στη Θράκη, τα οποία ανέρχονταν συνολικά σε 115 σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το σχολικό έτος 2019- 20, σε σύγκριση με 128 το σχολικό έτος 2018-19, καθώς και δύο σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τάξεων 7 έως 12, παρότι η Συνθήκη της Λωζάνης δεν προβλέπει υποχρέωση λειτουργίας δίγλωσσων σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης –. Τουρκόφωνοι εκπρόσωποι της Μουσουλμανικής μειονότητας δήλωσαν ότι ο αριθμός των δίγλωσσων γυμνασίων – τάξεις 7 έως 9 – δεν επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες τους, υποστηρίζοντας ότι η κυβέρνηση αγνόησε το αίτημά τους για την ίδρυση ενός πρόσθετου ιδιωτικού σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τα παιδιά της μειονότητας. Οι ίδιοι εκπρόσωποι επεσήμαναν μια πτωτική τάση στον αριθμό των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης – τάξεις 1 έως 6 – για τα παιδιά της μειονότητας, την οποία η κυβέρνηση απέδωσε στη μείωση του αριθμού των μαθητών, ιδιαίτερα στις αγροτικές περιοχές.

Η Χριστιανική Χαρισματική Εκκλησία υπέβαλε αίτηση σε αστικό δικαστήριο για να αναγνωριστεί ως θρησκευτικό νομικό πρόσωπο. Η αίτησή της έγινε δεκτή και στη συνέχεια εγγράφηκε ανάλογα. Αντίστοιχες αιτήσεις από μια ομάδα Παλαιοημερολογιτών και την Ορθόδοξη Εκκλησία Τουαχιντό της Ερυθραίας στην Αθήνα, που είχαν υποβληθεί το 2019, εξακολουθούσαν να εκκρεμούν στα τέλη του έτους.

Ομάδες χωρίς θρησκευτικό νομικό καθεστώς και χωρίς άδεια λειτουργίας ευκτήριου οίκου, όπως οι Σαϊεντολόγοι και οι λάτρεις του Χάρε Κρίσνα, που δεν είχαν υποβάλει αίτηση για τη χορήγηση άδειας λειτουργίας χώρου λατρείας, εξακολουθούσαν να μπορούν να λειτουργούν ως εγγεγραμμένες μη κερδοσκοπικές οργανώσεις αστικού δικαίου. Οι γάμοι που τελούνταν από μέλη αυτών των ομάδων δεν αναγνωρίζονταν νομικά από το κράτος αλλά υπήρχε η επιλογή του πολιτικού γάμου.

Στη διάρκεια του έτους, η κυβέρνηση ενέκρινε 14 άδειες λειτουργίας ευκτήριων οίκων, συμπεριλαμβανομένων δύο για προτεσταντικές εκκλησίες (Βαπτιστική και Αποστολική Χριστιανική), έξι για ιδιωτικά τεμένη στην Αθήνα και έξι για Αίθουσες Βασιλείας των Μαρτύρων του Ιεχωβά – εκ των οποίων δύο στην Καρδίτσα, μία στη Λάρισα, μία στην Ημαθία, μία στη Νάουσα και μία στη Λαμία. Στις 20 Ιουλίου, η κυβέρνηση ενέκρινε την ανέγερση τεμένους, χωρητικότητας 214 ατόμων, στη Θράκη, στο Ζουμπούλι Ξάνθης. Στη διάρκεια

του έτους, η κυβέρνηση ενέκρινε την ανέγερση μίας νέας Αίθουσας Βασιλείας των Μαρτύρων του Ιεχωβά στο Μεσολόγγι, ενός κτηρίου για την Βαπτιστική Εκκλησία στην Αθήνα και ενός κτιρίου για την Κοπτορθόδοξη Εκκλησία Αιγύπτου. Στις 6 Φεβρουαρίου, η κυβέρνηση εξέδωσε ξανά μια άδεια για μια Αίθουσα Βασιλείας των Μαρτύρων του Ιεχωβά στη Θεσσαλονίκη, την οποία οι αρχές είχαν ανακαλέσει το 2019 με την αιτιολογία ότι οι εγκαταστάσεις δεν πληρούσαν τις απαιτήσεις πυροπροστασίας.

Στις 25 Ιουνίου, οι αστυνομικές αρχές διέκοψαν τη λειτουργία ενός ιδιωτικού τεμένους χωρίς σχετική άδεια στον Πειραιά. Αξιωματούχοι δήλωσαν ότι ο σύλλογος που διαχειριζόταν τις εγκαταστάσεις δεν υπέβαλε ποτέ αίτηση άδειας λειτουργίας, σε αντίθεση με περίπου 10 άλλους ιδιωτικούς Μουσουλμανικούς ευκτήριους οίκους στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών και στη Βοιωτία που διέθεταν σχετική άδεια.

Στις 3 Απριλίου, οι αρχές ανέστειλαν την άδεια λειτουργίας ενός ευκτήριου οίκου που είχε χορηγηθεί σε μια προτεσταντική ομάδα μετά από σχετική αίτησή της. Η ομάδα ανέφερε ότι η αιτιολογία της απόφασης ήταν ο μικρός αριθμός πιστών της.

Οι Μάρτυρες του Ιεχωβά επανέλαβαν αιτιάσεις προηγούμενων ετών σχετικά με το ότι ορισμένοι γιατροί σε δημόσια νοσοκομεία δεν κατανοούν ή δεν σέβονται την άρνησή τους να κάνουν μεταγγίσεις αίματος. Δήλωσαν ότι σε μία περίπτωση, οι γιατροί αψήφησαν την αντίρρηση μιας εγκύου και της έκαναν μετάγγιση αίματος παρά τη θέλησή της. Σε μια άλλη περίπτωση, τοπικό δημόσιο νοσοκομείο αρνήθηκε να δεχθεί ασθενή για να υποβληθεί σε χειρουργική επέμβαση μετά τη δήλωσή του ότι δεν θα μπορούσε να δεχθεί μετάγγιση αίματος. Ο ασθενής μεταφέρθηκε σε κεντρικό νοσοκομείο στη Θεσσαλονίκη όπου υποβλήθηκε με επιτυχία στην επέμβαση χωρίς μετάγγιση αίματος.

Ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης συνέχισαν να αντιτίθενται στην κυβερνητική πρακτική διορισμού μουφτήδων, ασκώντας πίεση για άμεση εκλογή τους από τη Μουσουλμανική μειονότητα. Η κυβέρνηση συνέχισε να δηλώνει ότι ο διορισμός από όργανο της πολιτείας ήταν και ο ενδεδειγμένος επειδή το Σύνταγμα δεν επιτρέπει την εκλογή δικαστών, καθώς και επειδή οι μουφτήδες διατηρούσαν δικαστικές εξουσίες σε οικογενειακά και κληρονομικά θέματα εφόσον όλα τα εμπλεκόμενα μέρη υπέγραφαν εξουσιοδοτημένη συναίνεση για τη διευθέτηση των ζητημάτων με τη Σαρία αντί των αστικών δικαστηρίων. Στη διάρκεια του έτους, και οι τρεις μουφτείες στη Θράκη συνέχισαν να διοικούνται από εν ενεργεία μουφτήδες διορισμένους από την Πολιτεία.

Στις 26 Φεβρουαρίου, Εφετείο επικύρωσε καταδικαστική απόφαση του 2017, κατά του Μουφτή Αχμέτ Μετέ, ενός ανεπίσημου μουφτή μη αναγνωρισμένου από την κυβέρνηση, αποφασίζοντας φυλάκιση τεσσάρων μηνών για αντιποίηση αρχής επειδή συμμετείχε σε θρησκευτική τελετή, εκδιώκοντας τον επίσημο μουφτή ώστε να την τελέσει ο ίδιος αντ' αυτού. Το Εφετείο μείωσε την ποινή φυλάκισης, η οποία είχε επιβληθεί με αναστολή, από επτά σε τέσσερις μήνες, κρίνοντας ότι ο Μετέ θα εξέτιε την ποινή μόνο αν διέπραττε κάποιο αδίκημα κατά την περίοδο αναστολής. Το ίδιο δικαστήριο αθώωσε έναν υποστηρικτή του ανεπίσημου μουφτή, έναν ιμάμη που είχε καταδικαστεί σε ποινή φυλάκισης επτά μηνών στην ίδια υπόθεση με αυτή του ανεπίσημου μουφτή.

Ορισμένα μέλη της Μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης συνέχισαν να επικρίνουν τον διορισμό από την κυβέρνηση, αντί εκλογής από τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης, μελών επιφορτισμένων με τη διαχείριση των βακουφίων

τα οποία επιβλέπουν τις δωρεές, τα ακίνητα και τα φιλανθρωπικά ταμεία της μειονοτικής κοινότητας.

Ως αποτέλεσμα της διακοπής λειτουργίας, μετά από εντολή της κυβέρνησης στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας του COVID-19, και απουσία επίσημου τεμένους στην Αθήνα για το μεγαλύτερο μέρος του έτους, οι κρατικές και τοπικές αυτοδιοικητικές αρχές δεν παρείχαν χώρους λατρείας στους Μουσουλμάνους κατά τη διάρκεια του Ραμαζανιού. Οι περιορισμοί για τον COVID-19 αφορούσαν στις δημόσιες συναθροίσεις, συμπεριλαμβανομένων των συναθροίσεων θρησκευτικού χαρακτήρα, στη διάρκεια των γενικών απαγορεύσεων της άνοιξης και του φθινοπώρου, και παρέμειναν σε ισχύ μέχρι το τέλος του έτους.

Τον Απρίλιο, τα μέσα ενημέρωσης μετέδωσαν ότι ο Αρχιεπίσκοπος της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας απηύθυνε επιστολή στον Πρωθυπουργό, δηλώνοντας την αντίθεσή του στα σχέδια της κυβέρνησης να επιτρέπεται η προσέλευση σε όλους τους ευκτήριους οίκους για ατομική λατρεία σε περιορισμένο αριθμό πιστών, αλλά να μην επιτρέπεται η τέλεση λειτουργιών λόγω του COVID-19. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, καθώς και οι υπόλοιπες θρησκευτικές ομάδες, τήρησαν όλους τους κρατικούς περιορισμούς στη διάρκεια του έτους.

Οι ηγέτες Μουσουλμανικών κοινοτήτων συνέχισαν να επικρίνουν την έλλειψη Μουσουλμανικών κοιμητηρίων εκτός της Θράκης αναφέροντας ότι οι Μουσουλμάνοι ήταν υποχρεωμένοι να ταξιδεύουν στη Θράκη για να θάψουν τους νεκρούς τους σύμφωνα με το Μουσουλμανικό εθιμοτυπικό. Επιπλέον, συνέχισαν να δηλώνουν ότι οι κανονισμοί των δημοτικών κοιμητηρίων που

προβλέπουν την εκταφή των νεκρών ύστερα από τρία χρόνια, λόγω έλλειψης χώρου, παραβιάζουν τους Μουσουλμανικούς νόμους. Τουλάχιστον τρεις χώροι, στη Λέσβο, στο Σχιστό και κοντά στα χερσαία σύνορα με την Τουρκία στον Έβρο, λειτουργούν ανεπίσημα για την ταφή Μουσουλμάνων μεταναστών και αιτούντων άσυλο.

Η κυβέρνηση συνέχισε να χρηματοδοτεί την εκπαίδευση των δασκάλων σχετικά με το Ολοκαύτωμα αλλά ανέστειλε προσωρινά τις εκπαιδευτικές εκδρομές που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση, μεταξύ άλλων στο στρατόπεδο συγκέντρωσης Άουσβιτς, λόγω της πανδημίας του COVID-19. Στις 26-27 Οκτωβρίου και στις 2-3 Νοεμβρίου, μια ομάδα 35 δασκάλων από την Ελλάδα και τη Βόρεια Μακεδονία συμμετείχε διαδικτυακά στο τέταρτο σεμινάριο της σειράς με τίτλο «The Holocaust as a starting point: comparing and sharing» (Το Ολοκαύτωμα ως σημείο εκκίνησης). Το σεμινάριο περιελάμβανε διαλέξεις με θέμα το Ολοκαύτωμα στην Ευρώπη, την απέλαση των Εβραίων στα εδάφη που ελέγχονταν από τους Βούλγαρους , το όραμα των Ναζί για τον κόσμο και τα γεγονότα μετά το Ολοκαύτωμα, καθώς και εργαστήρια με θέμα την εκπαίδευση και τη μεθοδολογία. Στους συνδιοργανωτές του σεμιναρίου περιλαμβάνονταν το Memorial de la Shoah στο Παρίσι, η Γενική Γραμματεία Θρησκευμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και το Μνημείο του Ολοκαυτώματος για τους Εβραίους της Βόρειας Μακεδονίας.

Στις 27 Ιανουαρίου, ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης παρευρέθη στις εκδηλώσεις μνήμης για την 75η επέτειο της απελευθέρωσης του στρατοπέδου συγκέντρωσης Άουσβιτς-Μπιρκενάου

και έγινε ο πρώτος Έλληνας πρωθυπουργός που επισκέφτηκε το πρώην στρατόπεδο, δηλώνοντας ότι το έκανε για να τιμήσει τη μνήμη όλων των Ελλήνων Εβραίων που έχασαν εκεί τη ζωή τους.

Στις 9 Ιανουαρίου, στο πλαίσιο επίσκεψης του Πρωθυπουργού στην Ουάσιγκτον, το Υπουργείο Άμυνας και το Μουσείο Μνήμης του Ολοκαυτώματος των ΗΠΑ (USHMM) υπέγραψαν συμφωνία που επιτρέπει σε ερευνητές να εξετάσουν τα αρχεία της ναζιστικής θηριωδίας στην Ελλάδα την περίοδο 1940-1945. Επίσης, το Υπουργείο Πολιτισμού συνεργάστηκε με το USHMM, στο πλαίσιο μιας κοινής προσπάθειας να ανακτηθούν τα προσωπικά είδη Εβραίων προσφύγων από το ναυάγιο του πλοίου *Αθηνά* στα ανοικτά της Αστυπάλαιας, έτσι ώστε κάποια να συμπεριληφθούν στη μόνιμη έκθεση του USHMM.

Στις 22 Ιουνίου, το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης ΣΥΡΙΖΑ (Συνασπισμός Ριζοσπαστικής Αριστεράς) δημιούργησε ένα διαφημιστικό σποτ με τίτλο «Πόσο κοστίζει ο Μωυσής;». Το σποτ επέκρινε τις κρατικές

επιδοτήσεις στα μέσα ενημέρωσης στη διάρκεια της πανδημίας, αποκαλώντας τες «μάννα εξ ουρανού», εμπνευσμένο από την ιστορία του Μωυσή στη Βίβλο. ΤΟ ΚΙΣ εξέδωσε ανακοίνωση η οποία αναφέρει «αναρωτηθήκαμε πώς είναι δυνατόν ένα κόμμα που συνέβαλε καθοριστικά στον αγώνα κατά του αντισημιτισμού, να αναπαράγει αντισημιτικά στερεότυπα [...], συνδέοντας το όνομα του Μωυσή με τα χαρτονομίσματα που πέφτουν ως 'μάννα εξ ουρανού' ». Επίσης, το ΚΙΣ εξέφρασε την απογοήτευσή του επειδή, παρά τις μαζικές αντιδράσεις άλλων φορέων, συμπεριλαμβανομένης της Ένωσης Ιδιοκτητών Ημερήσιων Εφημερίδων Αθηνών (ΕΙΗΕΑ), ο ΣΥΡΙΖΑ δεν απέσυρε το εν λόγω τηλεοπτικό σποτ. Σύμφωνα με την ανακοίνωση του ΚΙΣ, «η μόνη αντίδρασή του [ΣΥΡΙΖΑ] ήταν απλά να το χαρακτηρίσει ως 'σατιρικό'».

Σύμφωνα με τους ηγέτες της Εβραϊκής κοινότητας, η κυβέρνηση συνέχισε να στηρίζει τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης στις προσπάθειές τους να ανακτήσουν τα πρωτότυπα αρχεία της κοινότητάς τους, τα οποία ανακαλύφθηκαν από σοβιετικά στρατεύματα σε ένα κάστρο της Κάτω Σιλεσίας (Γερμανία), μετά την ήττα της Γερμανίας, και τα οποία μεταφέρθηκαν στη συνέχεια στη Μόσχα.

Η κυβέρνηση συνέχισε να παρέχει άμεση υποστήριξη στην Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδότησης για τους μισθούς των κληρικών, η οποία υπολογίζεται σε 200 εκ. ευρώ ($245,4 εκ.) ετησίως, τη θρησκευτική και επαγγελματική εκπαίδευση των ιερέων και τη θρησκευτική εκπαίδευση στα σχολεία. Σύμφωνα με την Ορθόδοξη Εκκλησία της Ελλάδας αλλά και κυβερνητικούς αξιωματούχους, η πολιτεία παρείχε την εν λόγω υποστήριξη στη βάση σειράς νομικών συμφωνιών που συνήφθησαν με προηγούμενες κυβερνήσεις και ως αποζημίωση για την εκκλησιαστική περιουσία που είχε απαλλοτριωθεί από το κράτος. Επίσης, η κυβέρνηση παρείχε άμεση υποστήριξη στις τρεις μουφτείες στη Θράκη, συμπεριλαμβανομένης της χορήγησης μισθών για τους τρεις επίσημους μουφτήδες και για τους δασκάλους που προσλαμβάνονται για τη διδασκαλία του προαιρετικού μαθήματος του Ισλάμ στα δημόσια σχολεία της περιοχής. Η κυβέρνηση κατέβαλε τους μισθούς του ιμάμη του νέου δημόσιου τεμένους στην Αθήνα και τους μισθούς των καθολικών δασκάλων στα δημόσια σχολεία της Σύρου και της Τήνου

Στις 25 Ιουνίου, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η κυβέρνηση είχε παραβιάσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), επειδή μια ληξιαρχική υπηρεσία είχε σημειώσει δίπλα σε πράξη γέννησης παιδιού ότι το όνομά του ήταν αποτέλεσμα πράξης ονοματοδοσίας και όχι βάπτισης, κατά παράβαση του δικαιώματος περί μη κοινοποίησης των θρησκευτικών πιστεύω.

Στις 18 Ιουνίου, το ΕΔΔΑ όρισε το ποσό που η κυβέρνηση όφειλε σε μια Μουσουλμάνα χήρα επειδή δικαστήρια στην Ελλάδα είχαν αποφασίσει την εφαρμογή της Σαρία ενάντια στις επιθυμίες του εκλιπόντος συζύγου της. Το ΕΔΔΑ επιδίκασε αποζημίωση ύψους 51.000 ευρώ ($62.600) στην προσφεύγουσα. Η απόφαση αφορούσε σε υπόθεση του 2017 και στο δικαίωμα μιας χήρας να κληρονομεί την περιουσία του συζύγου της. Σύμφωνα με τα μέσα ενημέρωσης ο σύζυγός της, πριν από τον θάνατό του το 2008, συνέταξε διαθήκη ενώπιον συμβολαιογράφου σύμφωνα με το αστικό δίκαιο, με την οποία κληροδοτούσε την περιουσία του στη σύζυγό του. Δεν συμπεριέλαβε στη διαθήκη της αδερφές του, οι οποίες την προσέβαλαν, ισχυριζόμενες ότι επειδή ο εκλιπών ήταν Μουσουλμάνος, το ζήτημα της κληρονομιάς θα έπρεπε να εκδικαστεί σε Ισλαμικό δικαστήριο και ότι, σύμφωνα με τον Ισλαμικό νόμο, εκείνες θα έπρεπε να κληρονομήσουν τα τρία τέταρτα της περιουσίας του. Ένα δικαστήριο χαμηλότερης βαθμίδας συμφώνησε με τη χήρα αλλά κατά την εκδίκαση της έφεσης, ο Άρειος Πάγος έκρινε ότι η διαθήκη ήταν άκυρη με βάση τις εκατονταετείς ελληνοτουρκικές συνθήκες. Ο δικηγόρος της χήρας δήλωσε πως ο σύζυγος της χήρας είχε αποφασίσει ποιος ήθελε να κληρονομήσει τη περιουσία του και η πελάτισσά του ήταν θύμα δυσμενών διακρίσεων για θρησκευτικούς λόγους. Παρότι το ΕΔΔΑ τάχθηκε υπέρ της χήρας το 2018, ανέβαλε την απόφαση ορισμού της αποζημίωσης για αργότερα.

Στις 20 Ιανουαρίου 20, ο Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης συναντήθηκε με τον Μητροπολίτη των Ορθοδόξων Αρμενίων Ελλάδος, Κεγάμ Χατσεριάν. Σύμφωνα με εκπροσώπους της κοινότητας Ορθόδοξων Αρμενίων στην Ελλάδα, ο Κυριάκος Μητσοτάκης ήταν ο πρώτος Πρωθυπουργός που δέχθηκε έναν ανώτερο κληρικό της Αρμενικής Κοινότητας μετά από 125 χρόνια.

Κάποιες θρησκευτικές ομάδες και οργανώσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων συνέχισαν να ισχυρίζονται ότι η διάρκεια της εναλλακτικής υποχρεωτικής θητείας για τους αντιρρησίες συνείδησης (15 μήνες), έναντι της θητείας όσων υπηρετούν στο στρατό (εννέα μήνες), αποτελεί πολιτική διακρίσεων.

Κυβερνητικοί αξιωματούχοι καταδίκασαν δημόσια τον βανδαλισμλο Εβραϊκών χώρων, όπως τα μνημεία του Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, τη Λάρισα και τη Δράμα, οι συναγωγές στα Τρίκαλα και τη Λάρισα, καθώς και το Εβραϊκό νεκροταφείο στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών. Στις 4 Δεκεμβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών καταδίκασε τη βεβήλωση του μνημείου του Ολοκαυτώματος στη Λάρισα, χαρακτηρίζοντάς τη «αποτρόπαια πράξη» που «δεν συνάδει με τον ελληνικό πολιτισμό και τις αξίες της ελληνικής κοινωνίας».

Ενότητα 3. Σεβασμός της Ελευθερίας του Θρησκεύματος από την Κοινωνία

Τα στατιστικά στοιχεία του Δικτύου Καταγραφής Περιστατικών Ρατσιστικής Βίας (ΔΚΠΡΒ) για το 2019, τα τελευταία που υπάρχουν, έδειξαν 51 περιπτώσεις που μετανάστες ή πρόσφυγες έγιναν στόχος λόγω της θρησκείας τους, μεταξύ άλλων παραμέτρων, από 74 περιπτώσεις το 2018. Επειδή η θρησκεία και η εθνική καταγωγή συχνά είναι στενά συνδεδεμένες, η περαιτέρω κατηγοριοποίηση πολλών περιστατικών στην αποκλειστική ή πρότερη βάση της θρησκευτικής μισαλλοδοξίας ήταν δύσκολη. Στη διάρκεια του έτους, το ΔΚΠΡΒ, ένα δίκτυο μη κυβερνητικών οργανώσεων, κατέγραψε δύο περιστατικά όπου οι στόχοι ήταν ιεροί ή είχαν συμβολική αξία για την Εβραϊκή κοινότητα, σε σύγκριση με εννέα το 2019. Και τα δύο περιστατικά αφορούσαν τη βεβήλωση μνημείων του Ολοκαυτώματος, το ένα στη Θεσσαλονίκη και το άλλο στα Τρίκαλα. Ένα τρίτο περιστατικό αφορούσε τη βεβήλωση ενός Ισλαμικού νεκροταφείου στην Αλεξανδρούπολη. Η Αστυνομία συνέλαβε δύο υπόπτους, έκαστο για τα περιστατικά βανδαλισμού στη Λάρισα και στη Δράμα.

Στην έκθεσή του για το 2019, το ΔΚΠΡΒ συμπεριέλαβε στοιχεία που του κοινοποιήθηκαν από την Αστυνομία σχετικά με περιστατικά τα οποία καταγγέλθηκαν στις Αρχές και είχαν πιθανά θρησκευτικά κίνητρα. Με βάση αυτές τις πληροφορίες, η Αστυνομία δέχθηκε 36 καταγγελίες για περιστατικά βίας λόγω θρησκεύματος, σε σύγκριση με 28 το 2018, αλλά χωρίς να συμπεριλάβει λεπτομέρειες για τις συγκεκριμένες υποθέσεις.

Σύμφωνα με έκθεση του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Θεμελιωδών Δικαιωμάτων που δημοσιεύτηκε τον Σεπτέμβριο, υποβλήθηκαν 10 καταγγελίες για περιστατικά αντισημιτισμού το 2019, όσες και το 2018. Σύμφωνα με το Παρατηρητήριο, οι καταγγελίες αφορούσαν αντισημιτική ρητορική μίσους, βανδαλισμούς Εβραϊκών χώρων και τον ευτελισμό του Ολοκαυτώματος, ενώ η κυβέρνηση άσκησε ποινική δίωξη σε 9 εννέα από τις 10 υποθέσεις.

Στα μέσα ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, συνεχίστηκαν οι άμεσοι και έμμεσοι συσχετισμοί των Εβραίων με θεωρίες συνωμοσίας για την παγκόσμια επικράτηση των Εβραίων. Στις 11 Απριλίου, στο πλαίσιο συνέντευξης που έδωσε ο Γέροντας Γαβριήλ, ένας μη αναγνωρισμένος μοναχός στο Άγιο Όρος, σε Ρώσο δημοσιογράφο, δήλωσε ότι οι Εβραίοι και οι Μασόνοι θα προσπαθούσαν να ελέγξουν τον παγκόσμιο πληθυσμό μέσω ενός εμβολίου κατά του ιού COVID-19 και της εμφύτευσης μικροτσίπ στους εμβολιασμένους. Στις 11 Μαΐου, το Παρατηρητήριο Ρατσιστικών Εγκλημάτων υπέβαλε καταγγελία στην Υπηρεσία Αντιμετώπισης Ρατσιστικής Βίας της Αστυνομίας αναφορικά με τις εν λόγω δηλώσεις, με τις κατηγορίες του αντισημιτισμού και της διάδοσης «ψευδών ειδήσεων». Μέχρι το τέλος του έτους δεν είχε σημειωθεί καμία σχετική σύλληψη.

Στις 10 Νοεμβρίου, η ημερήσια εφημερίδα *Μακελειό,* ο ιδιοκτήτης της οποίας, Στέφανος Χίος, είχε καταδικαστεί τον Οκτώβριο για αντισημιτική δυσφήμιση, προειδοποίησε τους αναγνώστες της ότι ο Ελληνοεβραίος Διευθύνων Σύμβουλος της Pfizer, Αλβέρτος Μπουρλά, θα τους «μπήξει τη βελόνα» και δήλωσε ότι το επερχόμενο εμβόλιο της φαρμακευτικής εταιρείας κατά του ιού COVID-19 ήταν «δηλητήριο». Το πρωτοσέλιδο άρθρο του περιελάμβανε μια φωτογραφία του κτηνιάτρου Μπουρλά δίπλα στη φωτογραφία του Ναζί εγκληματία πολέμου και γιατρού Γιόζεφ Μένγκελε. Η ηγεσία του ΚΙΣ

επέκρινε την εφημερίδα, εκφράζοντας «οργή και αποτροπιασμό» για το άρθρο που «διαιωνίζει το μίσος και τις δεισιδαιμονίες κατά των Εβραίων» και κάλεσε τις αρχές να παρέμβουν. Το Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων καταδίκασε την εφημερίδα, χαρακτηρίζοντας το άρθρο ως «τον πιο χυδαίο αντισημιτισμό που φέρνει στο νου τον Μεσαίωνα». Τον Νοέμβριο, το Παρατηρητήριο Ρατσιστικών Εγκλημάτων υπέβαλε καταγγελία στην αστυνομία εναντίον της εφημερίδας.

Στις 29 Ιανουαρίου, το ΚΙΣ επανέλαβε τον προβληματισμό του για τα πολιτικά σκίτσα και τις εικόνες που χρησιμοποιούν Εβραϊκά ιερά σύμβολα και προβαίνουν σε συγκρίσεις με το Ολοκαύτωμα. Το ΚΙΣ εξέδωσε δήλωση, διαμαρτυρόμενο, για ένα πολιτικό σκίτσο που δημοσιεύτηκε στην *Εφημερίδα των Συντακτών* στις 27 Ιανουαρίου και το οποίο απεικόνιζε την είσοδο του στρατοπέδου συγκέντρωση Άουσβιτς με μήνυμα κατά της κατάργησης της προστασίας της πρώτης κατοικίας από κατάσχεση μετά τις 30 Απριλίου. Το ΚΙΣ αποκάλεσε το σκίτσο απαράδεκτο επειδή ευτέλιζε ένα σύμβολο τρόμου. Η εφημερίδα που δημοσίευσε το σκίτσο αποκάλεσε την αντίδραση της Εβραϊκής κοινότητας «δικαιολογημένη», δηλώνοντας ότι δεν είχε πρόθεση να ευτελίσει ή να αρνηθεί το Ολοκαύτωμα.

Το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων ανέφερε μείωση στον αριθμό των βίαιων περιστατικών εναντίον θρησκευτικών χώρων το 2019 (το πιο πρόσφατο έτος με διαθέσιμα στοιχεία), σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Το 2019 σημειώθηκαν 524 περιστατικά, σε σύγκριση με 590 το 2018. Η πλειοψηφία είχε στόχο Χριστιανικούς χώρους (514), ενώ πέντε είχαν στόχο Εβραϊκούς και πέντε Ισλαμικούς χώρους.

Στις 16 Οκτωβρίου, άγνωστα άτομα έγραψαν με σπρέι τη φράση «with Jews you lose» (με τους Εβραίους χάνετε) στο μνημείο του Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, περιστατικό που καταδικάστηκε άμεσα από το Υπουργείο Εξωτερικών. Το κόμμα Ελληνική Λύση επίσης εξέδωσε δήλωση που καταδίκαζε το περιστατικό. Σύμφωνα με δήλωση του ΚΙΣ που εκδόθηκε στις 19 Οκτωβρίου, είχαν προηγηθεί, λίγες μέρες νωρίτερα, τέσσερις τάφοι σπασμένοι στο εβραϊκό νεκροταφείο της Ρόδου και η αναγραφή με σπρέι του σλόγκαν

«Death to Israel» (Θάνατος στο Ισραήλ) στους τοίχους του Εβραϊκού νεκροταφείου της Θεσσαλονίκης.

Τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι στις 5 Οκτωβρίου, άγνωστα άτομα έγραψαν με σπρέι αντισημιτικά συνθήματα, μεταξύ των οποίων η φράση «Juden Raus» (Έξω οι Εβραίοι), στους εξωτερικούς τοίχους του Εβραϊκού νεκροταφείου της Αθήνας στη Νίκαια. Το ΚΙΣ καταδίκασε το περιστατικό δηλώνοντας ότι ο Δήμος Αθηναίων προέβη άμεσα στο σβήσιμο των συνθημάτων και στον καθαρισμό των τοίχων. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Στέλιος Πέτσας εξέδωσε ανακοίνωση που καταδικάζει το περιστατικό, επισημαίνοντας ότι «η Πολιτεία λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για τη σύλληψη των δραστών και για την παραπομπή τους στη Δικαιοσύνη». Σε παρόμοιες δηλώσεις προέβησαν ο Υπουργός Εξωτερικών Νίκος Δένδιας και η Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων Νίκη Κεραμέως. Έως το τέλος του έτους, η κυβέρνηση δεν είχε προβεί σε καμία σύλληψη υπόπτων.

Στις 13 Αυγούστου, το Μνημείο Πεσόντων Αεροπόρων στην Αθήνα βεβηλώθηκε με το αντισημιτικό γκράφιτι «Satanic Jews Out!» (Έξω οι Σατανικοί Εβραίοι!), διανθισμένο με χριστιανικά σύμβολα. Ο Γιάκοβ Χάγκελ, Αντιπρόεδρος του Παγκόσμιου Σιωνιστικού Οργανισμού (World Zionist Organization), δήλωσε, «Δυστυχώς, η μισαλλοδοξία και η υποκίνηση ενάντια στον Εβραϊκό λαό έφτασε μέχρι τα μνημεία των Ελληνικών Ενόπλων Δυνάμεων, δείχνοντας με το δάχτυλο και κατηγορώντας εσφαλμένα τους Εβραίους».

Στις 3 Δεκεμβρίου, άγνωστα άτομα βεβήλωσαν τη συναγωγή και το μνημείο του Ολοκαυτώματος στη Λάρισα, γράφοντας με σπρέι το σήμα του σταυρού και τις λέξεις «Jesus Christ Wins» (Ιησούς Χριστός Νικά). Η πράξη καταδικάστηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών, τον Γενικό Γραμματέα Θρησκευμάτων και τον τοπικό Μητροπολίτη. Στις 5 Δεκεμβρίου, η Αστυνομία αναγνώρισε και συνέλαβε έναν ύποπτο με τις κατηγορίες της καταστροφής ιδιοκτησίας και της παραβίασης του αντιρατσιστικού νόμου.

Στις 30 Δεκεμβρίου, το Υπουργείο Εξωτερικών καταδίκασε τη βεβήλωση ενός μνημείου του Ολοκαυτώματος και μιας αναθηματικής πλάκας σε μια καπναποθήκη στη Δράμα, χαρακτηρίζοντάς τις «πράξεις αποτρόπαιες που προσβάλλουν τη μνήμη των θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας και τον ελληνικό πολιτισμό». Η Εβραϊκή Κοινότητα της Θεσσαλονίκης καταδίκασε επίσης τα περιστατικά, δηλώνοντας ότι «προσβάλλουν βάναυσα τη μνήμη των 1200 [Ελλήνων] Εβραίων που εξοντώθηκαν στο στρατόπεδο της Τρεμπλίνκα, αλλά και τους ελάχιστους επιζώντες που μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου επέστρεψαν στη γενέτειρά τους». Ο Δήμος Δράμας αποκατέστησε άμεσα τις ζημιές.

Στις 13 Ιουλίου, τα μέσα ενημέρωσης ανέφεραν ότι άγνωστοι δράστες πέταξαν πέτρες στην είσοδο ενός τεμένους του 16ου αιώνα που δεν χρησιμοποιείται πλέον ως χώρος λατρείας, στα Τρίκαλα, σπάζοντας τα παράθυρα της εισόδου.

Σημειώθηκαν δεκάδες περιστατικά βανδαλισμού από αγνώστους που βεβήλωσαν Χριστιανικές Ορθόδοξες εκκλησίες και παρεκκλήσια σε όλη τη χώρα, όπως στη Θεσσαλονίκη, τη Λέσβο, την Κρήτη, τη Σάμο, την Ξάνθη και τη Ροδόπη. Σε όλες τις περιπτώσεις, οι δράστες διέφυγαν τη σύλληψη. Στις 3 Φεβρουαρίου, στην Κρήτη, άγνωστα άτομα κατέστρεψαν τις εικόνες σε ένα μικρό παρεκκλήσι, σκορπίζοντας και τρίβοντας ανθρώπινα περιττώματα και γράφοντας συνθήματα στους τοίχους, όπως «Eat [expletive], Zeus's treat» (Φάτε [βωμολοχία], προσφορά του Δία).

Χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης κατέκριναν την κυβέρνηση επειδή δεν απαγόρευσε το Ισλαμικό κάλεσμα για προσευχή ενώ επέβαλε άλλους περιορισμούς για την αντιμετώπιση του ιού COVID-19. Κυβερνητικοί αξιωματούχοι και ρεπορτάζ στα μέσα ενημέρωσης απέδωσαν αυτήν την αντίδραση στην άγνοια των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης όσον αφορά το Ισλάμ και τη σύγχυση ανάμεσα στο κάλεσμα στην προσευχή και την πραγματική προσευχή, με αποτέλεσμα οι εν λόγω χρήστες να δηλώνουν ότι η κυβέρνηση επέτρεψε τη λειτουργία των τεμένων εις βάρος άλλων ευκτήριων οίκων.

Τον Φεβρουάριο, το Pew Research Center δημοσίευσε τα ευρήματά του για τη στάση του πληθυσμού όσον αφορά τις αρχές της δημοκρατίας, όπως οι τακτικές εκλογές, η ελευθερία του λόγου και η ελεύθερη κοινωνία των πολιτών, καθώς και η θρησκευτική ελευθερία, σε 34 χώρες, με βάση συνεντεύξεις που πραγματοποίησε στο πλαίσιο της *Έρευνας Παγκόσμιων Τάσεων της Άνοιξης του 2019.* Σύμφωνα με τα ευρήματα, 83% των Ελλήνων ερωτηθέντων θεωρούν τη θρησκευτική ελευθερία «πολύ σημαντική», ιεραρχώντας την στις υψηλότερες προτεραιότητές τους μεταξύ των εννέα αρχών της δημοκρατίας που εξετάστηκαν.

Ενότητα 4. Πολιτική και εμπλοκή της κυβέρνησης των ΗΠΑ

Ο Πρέσβης, αξιωματούχοι που επισκέφθηκαν τη χώρα και εκπρόσωποι της Πρεσβείας και του Γενικού Προξενείου συζήτησαν το θέμα της θρησκευτικής ελευθερίας με αξιωματούχους και εκπροσώπους του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, καθώς και αξιωματούχους του Υπουργείου Εξωτερικών, συμπεριλαμβανομένων του Υφυπουργού Κωνσταντίνου Βλάση και του Πολιτικού Διοικητή του Αγίου Όρους Αθανάσιου Μαρτίνου. Συζήτησαν τη δυνατότητα των μειονοτικών θρησκευτικών κοινοτήτων να ασκούν τα δικαιώματά τους για θρησκευτική ελευθερία, τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες που επηρεάζουν τόσο τη Μουσουλμανική μειονότητα της Θράκης όσο και τους

Μουσουλμάνους μετανάστες, την πρόοδο των διαδικασιών για την έναρξη λειτουργίας του πρώτου δημόσιου τεμένους στην Αθήνα, την επιβολή του νόμου κατά του προσηλυτισμού από τις Αρχές, καθώς και τις κυβερνητικές πρωτοβουλίες για την προαγωγή του διαλόγου μεταξύ των θρησκειών.

Στο πλαίσιο συναντήσεων με κρατικούς αξιωματούχους και θρησκευτικούς ηγέτες, συμπεριλαμβανομένου του επικεφαλής της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Ελλάδας, αξιωματούχοι των ΗΠΑ εξέφρασαν ανησυχίες για τις αντισημιτικές και αντιμουσουλμανικές πράξεις και ρητορικές, καθώς και για τις επιθέσεις σε Ορθόδοξες εκκλησίες. Αξιωματούχοι των ΗΠΑ επίσης καταδίκασαν τον βανδαλισμό των θρησκευτικών χώρων, όπως η βεβήλωση του Εβραϊκού νεκροταφείου στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών.

Ο Πρέσβης συνεργάστηκε με το Γραφείο του Πρωθυπουργού και, αντίστοιχα, με τους Υπουργούς Άμυνας και Πολιτισμού για δύο έργα με το USHMM: Το πρώτο περιελάμβανε μια συμφωνία που επιτρέπει σε ερευνητές που συνεργάζονται με το USHMM να εξετάσουν τα αρχεία της ναζιστικής θηριωδίας στην Ελλάδα την περίοδο 1940-1945. Το δεύτερο αφορούσε την ανάκτηση των προσωπικών ειδών Εβραίων προσφύγων από το ναυάγιο του πλοίου *Αθηνά* το 1946 στα ανοικτά της Αστυπάλαιας, έτσι ώστε ορισμένα από αυτά να συμπεριληφθούν στη μόνιμη έκθεση του Μουσείου.

Στις 29 Σεπτεμβρίου, ο Υπουργός Εξωτερικών των ΗΠΑ επισκέφθηκε το Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, συνοδευόμενος από τον Πρέσβη και την Γενική Πρόξενο. Στη διάρκεια της επίσκεψής του, ο Υπουργός δήλωσε στο Twitter, «Σε αναγνώριση του Γιομ Κιπούρ [Ημέρα του Εξιλασμού], είναι τιμή μου να αποδώσω φόρο τιμής στο Εβραϊκό Μουσείο Θεσσαλονίκης, το οποίο αποτελεί

μνημείο για την πάλαι ποτέ ακμαίαΕβραϊκή κοινότητα. Οι ΗΠΑ διατηρούν τη δέσμευσή τους για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού και την προαγωγή της θρησκευτικής ανοχής και ελευθερίας». Στις 9 Ιουλίου, ο Πρέσβης συζήτησε τις εξελίξεις σχετικά με τις διαδικασίες που απαιτούνται για να ξεκινήσει η ανέγερση του Μουσείου Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη με τον Δαυίδ Σαλτιέλ, Πρόεδρο του ΚΙΣ, και τον Γιάννη Μπουτάρη, Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του σχεδιαζόμενου Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος & του Εκπαιδευτικού Κέντρου της Ελλάδας για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου. Στις 7 Οκτωβρίου, ο Πρέσβης και ο Πρόεδρος του ΚΙΣ συναντήθηκαν για να συζητήσουν την πρόοδο αναφορικά με τη νομοθεσία που απαιτείται για την ανέγερση του Μουσείου Ολοκαυτώματος στη Θεσσαλονίκη, η οποία καθυστερεί για τεχνικούς λόγους, καθώς και για την καθυστέρηση της επιστροφής των αρχείων της Εβραϊκής κοινότητας της Θεσσαλονίκης από τη Ρωσία.

Αξιωματούχοι της πρεσβείας, συμπεριλαμβανομένου του Πρέσβη και της Γενικής Προξένου στη Θεσσαλονίκη, επισκέφθηκαν επίσης το Εβραϊκό Μουσείο Αθηνών και συναντήθηκαν με θρησκευτικούς ηγέτες, μεταξύ των οποίων ο Αρχιεπίσκοπος και άλλοι εκπρόσωποι της Ελληνικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, καθώς και μέλη από τις κοινότητες των Καθολικών, των Μουσουλμάνων, των Μπαχάι και των Μαρτύρων του Ιεχωβά για την προώθηση του διαθρησκειακού διαλόγου, της θρησκευτικής ανοχής και της διαφορετικότητας. Μέσα από αυτές τις συναντήσεις, η πρεσβεία παρακολούθησε τη δυνατότητα των θρησκευτικών μειονοτικών ομάδων να ασκούν ελεύθερα τα θρησκευτικά τους δικαιώματα και την έκταση των κοινωνικών διακρίσεων κατά των εντόπιων θρησκευτικών μειονοτήτων και των νεοαφιχθέντων μεταναστών από θρησκευτικές μειονότητες.

Στις 27-28 Ιουλίου, ο τότε Γενικός Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη επισκέφθηκε τέσσερα μοναστήρια στη χερσόνησο του Αγίου Όρους και εξέφρασε την υποστήριξη της κυβέρνησης των ΗΠΑ υπέρ της θρησκευτικής ελευθερίας. Ο Γενικός Πρόξενος συναντήθηκε με τους Μητροπολίτες Λάρισας και Τυρνάβου, Ξάνθης και Αλεξανδρούπολης, με τον Μουφτή της Ξάνθης, καθώς και με πανεπιστημιακούς και θεολόγους, για να συζητήσουν το καθεστώς θρησκευτικής ελευθερίας στη βόρεια Ελλάδα και τις ανησυχίες των θρησκευτικών κοινοτήτων. Στις 19-21 Οκτωβρίου, ένας ανώτερος αξιωματούχος της πρεσβείας και η Γενική Πρόξενος στη Θεσσαλονίκη συναντήθηκαν με διάφορους μητροπολίτες στο πλαίσιο μιας επίσκεψης σε όλη τη Θράκη, καθώς και με επίσημους μουφτήδες και εκπροσώπους της τοπικής Μουσουλμανικής μειονότητας, ενισχύοντας την υποστήριξη της κυβέρνησης των ΗΠΑ υπέρ της θρησκευτικής ελευθερίας.

Η Πρεσβεία και το Προξενείο προώθησαν τη θρησκευτική ανοχή και το δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υπογραμμίζοντας ότι η θρησκευτική ελευθερία αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση των ΗΠΑ.